

גיליון

חיבת העבודה

מעובר מתוכן שיחותיו של הגה"צ
רבי חיים יוסף בירדמן שליט"א
אב"ד חסידי לעזובפינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן
השיב את חמתו^א (כה, יא)

למה לא הרג משה את החוטא

ארמית², עד שבא פנחס ואמר למשה רבינו "לא כך לימדתי ברדתך מהר סיני, הבועל ארמית קנאין פוגעין בו, אמר לו, קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא" [מזי שקורא את המכתב של המלך, הוא גם השליח לקיימו], ואכן עשה מה שעשה וזכה לברית שלום. ומקשים העולם, הלא משה

בגמרא (סנהדרין פב.) שאף אחד מישראל לא ידע כדת מה לעשות עם זמרי בן סלוא³, כי לא ידעו איזה עונש נותנים לבועל

פניני עבודה

א. רבים שואלים, מדוע קבעו תחילת פרשת פנחס באמצע ענין הקנאות של פנחס, דבסוף פרשת בלק נאמר שנטל פנחס רומח בידו והרג את זמרי וכזבי, ואילו בתחילת פרשת פנחס נאמר השכר שקיבל על שהשיב את חמתו של הקב"ה מעל בני ישראל, ובדרך כלל מתחילים פרשה חדשה בענין חדש, ונאמרו בזה שני תירוצים, חדא משמיה דהרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, וחדא משמיה דהרה"ק רבי יקותיאל יהודה מצאנז מקלויזנבורג זי"ע, ותרוייהו אזלי כשיטתייהו, הרה"ק מסאטמאר הסביר כפי משנתו, שהילדים אינם לומדים בדרך כלל בפרשת השבוע כי אם עד 'שני', לכן הפסיקו ענין זה באמצע וקבעו בתחילת הפרשה כדי שכל ילד ידע שצריך לקנאות קנאת ה' צבאות, ואילו הרה"ק מקלויזנבורג תירץ, דכאשר עוסקים בענין קנאות צריך להתבונן היטב תחילה כדי שיהיו מעשיו לשם שמים, ואם לא כן אל יגש לעשותו, ולכן הפסיקו בפרשה זו להורות שיש לחשוב במשך שבוע שלם כדת מה לעשות, ורק אחרי כן מקבלים שכר על מעשה קנאות.

בין כך ובין כך, צריך לזכור לאהוב כל יהודי בכל מצב שהוא, וכמעשה שהיה, באחד מחסידי ליובאוויטש שהניח תפילין ליהודי שהיה רחוק מאד מן התורה והמצוות, ובקושי היה ניכר עליו שהוא יהודי רח"ל, ניגש אליו "קנאי" אחד ושאלו מדוע הוא מניח לו תפילין, והלא הוא אינו נחשב ליהודי, נענה הלה והשיב לו "אם תראה אותה מחלל שבת - וכי לא תצטעק עליו שבת! שבת! אלא מכאן שבודאי יהודי הוא...". וזו טענה שאין עליה תשובה, כי יהודי בכל מצב שהוא עדיין יהודי הוא, ונפק"מ לדידן לאהוב כל אחד מחמת חלק אלוך ממעל אשר בו.

ב. אך למותר להדגיש מה שכתבו בספרים הקדושים שזמרי בן סלוא נשיא שבט שמעון היה צדיק גמור ואדם גדול מאד, ובודאי לא היה לו תאוה גשמית בעלמא לישא את כזבי, שהרי מפורש בחז"ל (במדב"ר פרשה כא, א) "אמרו חכמים ו' שמות יש לו, לזמרי זמרי בן סלוא, ושאלו בן כנענית וכו'", נמצא שהיה זמרי מיורדי מצרים, ואן כן במעשה עם כזבי היה יותר מבן ר"ג שנים [שהרי נשתעבדו ר"ג שנה במצרים, והיו עוד ארבעים שנה במדבר], ולא מסתבר שזקן ישיש כזה יהא לו תאוות כאלו. וכן מפורש בגמרא (סנהדרין פב.) שכזבי רצתה ללכת להכשיל את משה רבינו ע"ה ע"ש, אך זמרי מסר נפשו והלך במקומו למען לא יהיה חילול ה' ח"ו.

ואכן כך כתבו המקובלים, שהיה בדעתו לתקן מעשה דשכם במסירות נפש, אלא שלא עלה הדבר יפה, בין כך ובין כך עלינו לדעת שאין לנו שייכות לענינים אלו, אלא שעלינו ללמוד מוסר השכל לפי דרכנו ממה שנאמר בתורה, ותו לא מידי.

ג. ברש"י מפרש "בקנאו את קנאתי - בנקמו את נקמתי, בקצפו את הקצף שהיה לי לקצוף", ומשמע שמצד הדין היה חייב להיות קצף וכעס, ולכן נטל פינחס שכר על שהקדים וקצף את הקצף, וצריך להבין, וכי כך הוא הדרך שיהודי יבא לידי קצף וכעס, והלא רק כשאין ברירה עושים כן בדיעבד, אבל לא לכתחילה [וכההיא עובדא, בגוי שונא ישראל שנכנס למסעדה] והזמין לעצמו מאכלים שונים, לפתע ראה שאחד העובדים מוריד את הצלחות של האנשים שביקרו שם, ואת שיירי המאכלים מניח בצד ושומרם, ויהי כראותו כי כן אמר לבעה"ב "איני חפץ שאותו משרת ישמשני", כי הכיר מהליכותיו שהוא יהודי, שמתוך חסס על המאכלים ונותנם לנזקקים מתוך רחמנות הרי מזה מוכח שהוא מבני אברהם יצחק ויעקב, והכי נמי מדוע רצה פינחס להתנהג כך], והסביר הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע משמיה דאבוב הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע [ועיקרי הדברים נאמרו על ידי כמה צדיקים], דהנה כתיב (תהלים ז, יב) "וא-ל זועם בכל יום", ואמרו חז"ל בגמרא (ברכות ז, ז) "וכמה זעמו - רגע" [ויש דעות בגמרא, שאף פחות מכן], ולכאורה צריך להבין, איזו תועלת יש בזעמו וכעסו של הקב"ה, הלא בודאי טעמא איכא בהא, אלא דאמרו חז"ל (ברכות ה) "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע", והיכן תהיה לצדיקים מדת הכעס והרוגז [גם צריך להבין איך יהא בכחו של בשר ודם להתגבר כנגד היצר הרע שהוא מלאך אלקים], רק שעל ידי שהקב"ה זועם בכל יום, בזה הוא נותן כח לבני ישראל שיוכלו לנצחו.

ובאותם ימים ששהה בלעם אצל בלק ורצה לקלל את ישראל לא זעם הקב"ה, כמו שאמר בלעם עצמו (לעיל כג, ח) "ומה אזעום לא זעם ה'", ופירשו חז"ל (ברכות שם, סנהדרין קה: והובא ברש"י) "מלמד שכל אותם הימים לא זעם" כדי שלא יוכל בלעם לקללם חלילה, ומשום הכי היה חסר להם כח הקדושה ולא יכלו להתגבר כנגד היצה"ר, ועי"ז נכשלו בני ישראל בבנות מדין בשטים, וכאשר פנחס "קצף את הקצף שהיה לי לקצוף", גרם לעורר מדת קנאת ה', והביא לעולם כעס ורוגז השייכים ליצר הטוב במקום הרוגז הבא תדיר מזעמו של הקב"ה, וכך מנע חרון אף מישראל והשיב את חמתו של הקב"ה, והיינו דקאמר רש"י "בנקמו את נקמתי, בקצפו את הקצף שהיה לי לקצוף", דמחמת בלעם לא היה הקב"ה יכול לכעוס כביכול, ופנחס השלים את הכעס שהיה לי לקצוף (הובא בספר 'מהר"ד' עמוד קסב).

ולדבריהם הקדושים יש להוסיף כפתור ופרח, דהיינו דכתיב (פסוק יא) "בקנאו את קנאתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד, כי על ידי הקצף והקנאה שלו הכניס רוח של התגברות על היצה"ר בלב כל ישראל.

ד. ב'אור החיים' הקדוש מחדש (פסוק יב) "והנה האדון ה' נראה בעיניו ב"ה לרומם מעלת פנחס לעשות הדבר בדרך מתנה, שיהיה כהן מצדו, ולא מצד הענף שבא ממנו לתפארת לו, והוא אומרו 'הנני נותן לו' בדרך מתנה", כלומר שפינחס קיבל כהונה מצד עצמו ולא "מצד הענף שבא ממנו" זה אהרן הכהן, כי אילו לא נתכהן פינחס לא היה כהן, מפני שנוול קודם שנתכהן אהרן הכהן ע"ש בדבה"ק.

ולפי זה היה נראה לומר, שצאצאיו של פינחס בעלותם לדוכן לברך את ישראל צריכים לומר "אשר קדשנו בקדושתו של פינחס", שהרי מצד אהרן אינם כהנים כלל, וצ"ע. ואילו ברכת כהנים שאני, שנאמר (במדבר ו, כג) "דבר אל אהרן ואל בניו לאמר, כה תברכו את בני ישראל", דמשמע שאין זה שייך לקדושת הכהונה כי אם לזרעו של אהרן, ואף פינחס בכלל זה, אך זה אינו, שהרי הכהנים מברכים "בקדושתו של אהרן", והיינו

רבינו ע"ה ידע דבר זה, ואם כן מדוע לא פגע בזמרי, בשלמא כלל ישראל לא ידעו, ועל כן היו בוכים פתח אהליהם על גודל חילול ה' המתרחש לעיניהם, אבל משה ידע, וכמה תירוצים יש בזה.

א. בשם ה'חתם סופר' ז"ע אומרים, שמנהיג אסור לו למסור נפשו, מפני שיש לו אחריות על הציבור, ועל כן לא הרג משה את זמרי, כי היה צריך על זה מסירות נפש [ונכמו שאמרו (סנהדרין פב): שהרבה ניסים נעשו לפנחס באותה שעה, כי היו יכולים להרוג ח"ו].

ב. ב'ישמח משה' תירץ, שמשה רבינו היה התורה בעצמו, כי שכינה מדברת מתוך גרונו [וכך כתב ה'חתם סופר' דאע"פ שתורה לא בשמים היא, ואף אם יבא אליהו להכריע כשיטה מסויימת לא נקבל דבריו, מיהו אם יבא משה רבינו ויאמר דבר הלכה יקבלו ממנו, מפני שמשה רבינו הוא התורה בעצמו], לפיכך אילו היה משה הורג את זמרי היה נעשה מזה הלכה למעשה שהורגים את הבעל ארמית, והלא מבואר בגמרא (סנהדרין שם) שהיא הלכה ואין מורין כן, לכן לא היה ביד משה רבינו לעשותו.

ג. וכיון דניתנה רשות לדרוש יש לומר באופן נוסף, דהנה פירש הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ע מה שנאמר אצל פנחס (סנהדרין פב.) "וירא פנחס בן אלעזר, מה ראה - אמר רב, ראה מעשה ונזכר הלכה" עי"ש, ופירש, דכיון שפינחס ראה מעשה זה על כן הבין שמוטל עליו לתקן עול ועון זה, וכעין מאמרו הידוע של מרן הבעש"ט הק' ז"ע, שאם הקב"ה מסבב שיראה האדם דבר מה הרי זה סימן שיש לו שייכות לזה, ולפי זה מובן, שמשה רבינו לא נכנס לעובי הקורה מפני שלא ראה את המעשה, כי באמת לא היה לו שייכות לזה, משא"כ פנחס שראהו היה מזה סימן שעליו לתקן את העולה ולהרוג את בעל העבירה, וזה מה שאמר לו משה "קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא".

והמה בוכים פתח אוהל מועד^ט (כה, ו)

במקום לבכות - לעשות למעשה

כתוב כאן לימוד השכל גדול, שלפעמים נכשל האדם בחטא ח"ו,

פניני עבודה

בקדושת הכהונה שנאמר (ויקרא כא, ח) "וקדשתו", וא"כ לא יברך כן מי שמיוחס אחר צאצאיו של פינחס.

ה. הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור ז"ע הסביר מה ענין דין זה "הלכה ואין מורין כן" גבי קנאין פוגעין בו, ממה נפשך, אם הוא חייב מיתה יפסקו ויורו כן להדיא, ואם לאו איך הקנאין פוגעין בו, אך האמת, שמצד הדין אינו חייב מיתה, ורק מי שמקנא קנאת ה' צבאות באמת אינו יכול לראות כיצד עוברים על רצון השי"ת, ולבו אומר לו ומבין מעצמו שרצון ה' להרוג את הרשעים, לכן מי שאינו שואל שאלות הוא יכול לעשות מעשה, מפני שמרגיש מעצמו שנהפך לבו בקרבו ואינו יכול לראות אדם הפוגע בכבוד השכינה, ולכן מוחה כשרואה את החוטא, עכדה"ק. **ולכאורה** הרי מצינו שפינחס לא ניגש מיד להרוג את זמרי, ואף הלך למשה רבינו ושאלו "לא כך לימדתי בדתך מהר סיני, הבעל ארמית קנאין פוגעין בו", ורק אז השיב לו משה "קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא", והלא אמרת דרק מי שאינו שואל שאלות אלא מתפרץ מלבבו ללחום כנגד עוברי עבירה הוא יכול לפגוע בהם, לאו קושיא היא, כי פינחס לא שאל מה לעשות עמו, אלא שאל מי יעשה כן, כי היה ברור לו שעל חילול ה' זה צריך למחות ולהרוג את החוטא, רק שאל את משה מדוע לא יעשו כן, ולכן אכתי הוא בכלל הקנאי, כי התפרץ מלבו לעשות מעשה.

וזו דרגה גבוהה מאד, שהאדם נמשך בפנימיותו לעשות מה שה' רוצה, וכעין מה שקיים אברהם אבינו כל התורה כולה לפני שקיבל את התורה (עי' יומא כח:), והסבירו צדיקים, כי שעבוד את אבריו וגידיו להשי"ת עד שמעצמו עשה רצון הבורא יתב"ש. **כשהיה** הרה"ק בעל ה'צמח צדק' מליובאוויטש ז"ע ילד צעיר לימים נתגדל בבית זקינו הרה"ק בעל ה'תניא' ז"ע [כי אביו נפטר בדמי ימיו רח"ל], פעם אחת ישב על ברכי זקינו אשר שאל אותו "היכן סבא", הצביע הילד על ראשו של הרב, אמנם הרב השיב לו "זה לא סבא, זה הראש של סבא", ניסה הילד והצביע על הלב, אך גם אז השיב לו "זה הלב של סבא, ולא סבא בעצמו", וכן על כל מה שניסה לומר שזה הוא אמר שאין הדבר כן, לימים נפל הילד באמצע משחק והתחיל לבכות, מיד רץ הרב החוצה כדי לבדוק מה קרה לו, באותה שעה הגיב הילד ואמר בחכמתו "אה, כאן סבא...", ואכן זה המציאות של האדם עצמו, שבא עם כל מהותו כדי להסיר צערו וכאבו של בנו. והכי נמי האוהב את ה' באמת יודע מרגיש צער השכינה ומעצמו משתדל לעשות הכל כדי לבטל את הכאב.

ו. יסוד גדול השית הבעש"ט הק' ז"ע, שכל מה שאדם רואה בעוה"ז הוא כדי שילמד מזה משהו, כי אין מקרה בעולם, וזה כוונת המשנה (אבות פ"ד משנה א) "איזהו חכם הלומד מכל אדם", שהחכם לומד מכל מה שאדם אומר לו, כי אין מקרה בעולם, ואם סיבבו מן השמים שישמע דברים אלו בודאי יש לזה תועלת ותכלית לעבודת ה', ולכן יש לו לחשוב מה רוצים לעוררו מן השמים.

וכן פירש בלשון המשנה (נגעים פ"ב מ"ה) "כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו", דהכי קאמר "כל הנגעים אדם רואה חוץ" שהחסרונות שאדם רואה אצל אחרים, "מנגעי עצמו" הם בשורשם, שהראוהו מן השמים מה שעליו לתקן (הובא בבעש"ט עה"ת פר' בראשית אות קכו).

ומעשה שהיה, שפעם ראה הבעש"ט אחד מחלל שבת, ועשה חשבון הנפש מדוע הראו לו כן מן השמים, ונזכר ששמע שמביישים תלמיד חכם ולא מיחה, והלא ת"ח בבחינת שבת, ועל כן הראו לו מן השמים עון חילול שבת. שוב מעשה, שהגיע גוי אל הבעש"ט ושאלו אם יש לו כלים ישנים לתקן עבור כמה פרוטות, אך הבעש"ט התנצל שאין לו, אמר הגוי "תחפש טוב - ובודאי תמצאו!", מיד פנה הבעש"ט לתלמידיו ואמר, שרצו לעוררו מן השמים לתקן את נשמתו מכל פגם, ואם יחפש טוב ימצא מה לתקן וכיצד לתקן.

ביסוד זה פירשו חכמי המוסר (הובא ב'מעיינה של תורה' פר' תצוה) דברי רש"י בפר' תצוה לגבי האפוד, שכתב רש"י (שמות כח, ד) "לא שמעתי ולא מצאתי בברייתא פירוש תבניתו, ולבי אומר לי, שהוא חגור לו מאחוריו, רחבו כרוחב גב איש, כמין סינר שקורין פורצני"ט, שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים", ולכאורה מנא ליה לרש"י שכך לבשו השרות, אלא כנראה ראה פעם רש"י הקדוש את השרות הולכות כך, והיה מתפלל איך נכשל בראיה אסורה, ומדוע עשה לו ה' ככה, והסיק שסיבב מסבב כל הסיבות להראות לו כן, כדי שיוכל לפרש מעשה האפוד כראוי, ונמצא שהיתה ראיתו לתועלת ולתכלית, והיינו דקאמר "ולבי אומר לי", שהיתה לו הרגשה שזו תבניתה שאם לא כן לא היה נכשל בראייתה.

ז. ומשה רבינו פירש "קנאין פוגעין בו" מלשון תפלה, כמו **ויפגע** במקום" שהיא לשון תפלה, היינו להתפלל עליהם שישו בו בתשובה.

ח. ואף הוא לא עשה כן במדת אכזריות אלא מתוך רחמנותו על בעלי עבירה, כמו שמביא רש"י בתחילת הפרשה מחז"ל (סנהדרין פב:) "לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטים אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים והרג נשיא שבט מישראל לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן", והקושיא עולה מאליה, וכי לא ידעו השבטים שפנחס הוא נכדו של אהרן, ואם אף אחרי ידיעה זו עדיין דברו עליו לגנאי, איזה תועלת יש א"כ במה שנכתב בתורה יחוסו [ויש אומרים שפינחס עצמו הוא הדורש על עצמו גנאי, כדי שלא יבא ליד גאוה והתנשאות ממעשה הגדול שעשה], ותיריך הרה"ק רבי חנוך הענין מאלכסנדר ז"ע ב'חשבה לטובה', שהיו השבטים אומרים, שלא היתה כוונת פנחס שבביל נקמת ה', אלא בהיותו נצר למשפחת קצבים ורוצחים על כן הרג את זמרי, לכן מייחסו הכתוב אחר אהרן, שהיתה מדתו מדת החסד והיה אוהב שלום ורודף שלום, נמצא שלא מחמת רציחה עשה כן אלא כדי לנקום נקמת ה', ומתוך רחמניות לתקן את נשמות הרשעים.

ט. מטו משמיה דהרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור ז"ע, שאצל פטירת נדב ואביהוא כתיב (ויקרא יו, ו) "וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'", ומאי "יבכו" בלשון עתיד, רק רמז להם שהם עוד עתידים לבכות, כי כתבו המקובלים (עי' זוה"ק ח"ג רטו:) שנתעברה בפנחס נשמת נדב ואביהוא, ועל כן היה בידו לעשות דבר גדול ועצום זה, ואז "והמה בוכים" כי השלימו את הבכיה הזו.

וטרוד כל הזמן כיצד לברוח מהרע טוב ועדיף לו לעסוק בעשה טוב, ולהוסיף עוד ועוד מצוות ומעשים טובים, ועי"ז יעזוב מעצמו את הרע, וזה מה שלמדנו מפינחס, שבני ישראל היו בוכים מפני שהרגישו שחטאו במעשיהם, אבל פינחס לימדם דרך התורה, שאין לעסוק כל כך בבכיה על העבר אלא לעסוק ב'עשה טוב'."

ובתוספת עומק יבואר ענין זה, כי באותה שעה שעשו זמרי וכזבי את המעשה אשר לא יעשה היו בני ישראל מאד מבולבלים, וכמו שאמרו (סנהדרין פב.) "תפשה בבלוריתיה והביאה אצל משה, אמר לו, בן עמרם, זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך", והיתה שם מבוכה גדולה, שהרי דיבר דברי טעם, ומצד שני "נתעלמה ממנו הלכה", ולכן "געו כולם בבכיה", ובאותה שעה לא ידעו מה לעשות, ורק פינחס הרגיש שצריך לעשות כעת מעשה קנאות, וזה מה שה' רוצה, ולכן הלך ועשה מה שעשה. והיינו כי אסור להיגרר אחרי הבלבלים והבהלה, רק לעמוד בישוב הדעת ולעשות את רצון השי"ת תמיד, ובזה מסירים חרון אף וכעס.

כח התפילה

ובאופן אחר אפשר לומר, שאותו דור דעה לא היה בוכים בכייה בעלמא, אלא היו מתפללים לה' מתוך לב נשבר שהקב"ה יאיר את

ומרוב צער ומרירות הרי הוא מתאבל ובוכה, אך לימדה תורה שאין זו הדרך הישרה שיבור בה האדם, מפני שאסור להישאר רק עם הדמעות והבכיות, כי מלבכות לא יצא כלום, רק צריך גם לעשות למעשה", דהיינו לשוב בתשובה אל השי"ת, אע"פ שנכשל שוב ושוב, כי עליו להשקיע כל כוחותיו במה שחובתו לעשות עכשיו. וזה מה שהיה כאן אצל פנחס, שראה כל כלל ישראל בוכה, אמר עכשיו אין זמן לבכות, שהרי פרצה מגיפה בישראל, וצריך לעשות מעשה להשיב חרון אף ה' מישראל, על כן הלך לקנאות קנאת ה' צבאות והמגיפה נעצרה".

כעין זה מביא ה'בית ישראל' מגור זי"ע (פרשת וישב) בשם הרה"ק רבי ברוך ממעזיבו זי"ע להסביר דברי המדרש (בר"ר פרשה פה, א) דאחרי מכירת יוסף, "שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק לברוא אורו של מלך המשיח", כי הם כולם בכו ואילו יהודה אמר שאין הזמן גרמא לבכות, רק צריך לבנות ולהעמיד דורות, ואכן הסכים עמו הקב"ה והשרה בו שכינתו להעמיד ממנו מלכות בית דוד".

וזה הענין שלימדונו רבותינו צדיקי הדורות זי"ע, שצריך האדם לקיים "סוד מרע" על ידי "עשה טוב", שבמקום להיות עסוק

פניני עבודה

י. וזה גם כאשר הבכיה היא באמת, וכמאמר אדמו"רי סלונים זי"ע שצריך לברוח מלבכות "פאלשע טרערען" [-דמעות מרומות], כי גם בבכיה אמיתית עדיף יותר לפעול ולעשות למעשה מאשר לבכות.

מספרים על יהודי שקנה כרטיס הגרלה [-לוטו] והשאירו בביתו, כשהבחין בנו הקטן בדף נטלו לפי תומו וקרעו לגזרים, ראתה האמא מה שעשה בנה הקטן והתרגזה עליו והרביצה אותו, התחיל הילד לבכות, אך גם האמא בכתה מהפחד מה יעשה לה בעלה, וגם שאר הילדים בכו כי ראו את האמא והתינוק בוכים, באותה שעה נודע לאב שכרטיס ההגרלה שלו עלה בגורל וזכה בכסף רב, מיד מיהר לביתו בשמחה רבה להביא את הכרטיס, אך מה רבה היתה צער וועגמת נפשו כאשר מצאו קרוע לגזרים, על כן התיישב אף הוא על הריצפה ובכה, **נמצא כולם בוכים, אך התינוק בוכה בגלל שהרביצו לו, האמא בוכה מפני החשש מה יגיד האב, הילדים בוכים בגלל שאמא בוכה, ורק האבא יודע למה הוא בוכה, שהרי הפסיד אוצר גדול ועשירות גדולה.**

יא. כשנפגשו יוסף ובנימין כתיב (בראשית מה, ד) "ויפל על צוארי בנימן אחיו ויבך, ובנימן בכה על צוארו", ופירש רש"י "ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך - על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן ליחרב, ובנימן בכה על צוארו - על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף וסופו ליחרב", ולמה בכה אחד על החורבן של חבירו ולא בכה כל אחד על החורבן שלו עצמו, רק על החורבן העצמי שלו אסור לבכות, אלא עליו לבנות ולעשות פעולות טובות למעשה, ובמקום לבכות בכיה של חינוך ראוי טפי שיבנה את החורבות, ורק על החורבן של הזולת מותר לבכות, מפני שאין בידו לבנותו.

יב. במדרש (ויק"ר פרשה לד, י) מסופר "רבי יוחנן וריש לקיש נחתין למסחי בהדין דימוסין דטבריא [ירדו לרוחץ במרחץ של טבריא], פגע בהון חד מסכן [פגע בהם עני אחד], אמר לון, זכון בי [תפרנסו אותי ותזכו במצות צדקה], אמרו ליה, כי נפקון אנן זכין בך [כשנצא מן המרחץ ניתן לך צדקה], נפקין ואשכחוניה מאית [אמנם כשיצאו מצאו אותנו מת], אמרין, הואיל ולא אטפלון ביה בחייו נטפל ביה במוותו [כיון שלא טפלנו בו בחייו נטפל בו בקבורתו שלאחר מותו], עד דאינון מסחין ליה [בעוד שהיו רוחצים אותו קודם קבירתו] אשכחין חדא כיסא [מצאו כיס אחד שיש בו] שית מאה דינר תלא בקדיליה [שהיה תלוי בצווארו], אמרו, ברוך שבחר בחכמים ובדבריהם, לא כן אמר רבי אבהו בשם רבי אליעזר, צריכין אנו להחזיק טובה לרמאין".

ומכאן למד הרה"ק בעל ה'לב שמחה' מגור זי"ע לימוד גדול, דהנה מסתברא שכאשר ראו רבי יוחנן וריש לקיש מה קרה לאותו עני התחיל היצר הרע לפתות אותם לבכות ולהתאונן ולהכות "על חטא" על שגרמו לשפוך דם מישראל, ורצה להפילם בפח העצבות והיאוש, אמנם האמוראים הקדושים דחו אותו והתחזקו ברוחם לקיים מה שמוטל עליהם לעשות בשעה זו וברגע זה, ואף אם נכשלו בחמורה שבחמורות לא נתנו ליאוש להשתלט עליהם, אלא חיפשו איך יש בידם לקיים כעת רצון ה' ולעשות לו נחת רוח, ומיד הלכו לטפל בו במוותו כדי לקברו ולהביאו לקבר ישראל.

אגב, ענין רמאים בצדקה, סיפר הרה"צ רבי יהושע ברים זצ"ל, שפעם היה אברך שעמד לפני נישואי אחד מבניו, והסתפק אם לנסוע לחו"ל להתרים נדיבי עם להכנסת כלה, כי מצד אחד היה לו עתה מעות לנישואי בן זה, אך לבניו אחריו לא היה לו כלום, ולמה לא יקדים רפואה למה, והלך לטטוח שאלתו בפני הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, שהורה לו, לצאת מיד לאסוף ממון להכנסת כלה, וטעמו ונימוקו עמו, שהשטן מפריע מאד לאנשים שלא יוכלו לקיים מצוות צדקה, ולכן אילו יסע להתרים נדיבי עם כאשר יהא 'צורך' אמיתי אזי לא יצליח לאסוף כדי צרכו, כי מעטים יהיה להם את הזכות לעזור ולתת לעני אמיתי, משא"כ אם יסע עתה כאשר יש לו ממון באמתחתו, נמצא שאינו עני אמיתי, אז יהיו רבים הקופצים לתת לו, מפני שהשטן לא יפריע ולא יעכב בעדם, שהרי לא יבין שיש בזה מצות צדקה.

יג. החסיד רבי בן ציון אפטער זצ"ל הסביר, למה התכסה אדם הראשון בבגד שעשה מעלה תאנה דוקא, רק עשה "פייג" לכל העולם [תנועה עם האצבעות כאומר שהוא מצפץ על כל העולם, ולתיבת "פייג" באידיש יש שתי משמעויות, או פרי תאנה, או תנועה של "פייג"], כי אחרי שנכשל בחטא גדול כזה והביא מיתה לכל הדורות רצה היצה"ר להפילו ביאוש, אך הוא התחזק והראה לכל העולם שאין לו עסק עמהם, והוא ממשיך הלאה בעבודתו.

יד. משלו משל, לחייל הנמצא בשדה הקרב, ולפתע מרגיש שירו לו ברגלים, והוא שותת דם, ובודאי שאסור לחייל זה להתיישב שם במקומו ולחבוש את המכה, שהרי אם ישאר שם יתפסו אותו האויבים ויקחו אותו לשבי, לפיכך מוטל עליו לרוץ עד שיגיע לחוף מבטחים ושם יטפל בפצע שלו. והכי נמי בעבודת השי"ת, שגם אם חלילה נחבל ונפל אסור לו להתעסק כעת עם הנפילה והפציעה, אלא ימשיך בעשה טוב, ובסוף יטפל גם בבכיה על החטא, אך לא באמצע המלחמה.

עיניהם כדת מה לעשות במצב הסתר כזה¹⁰, ואכן בשכר תפילותיהם ריחם ה' עליהם ושלה להם את פינחס שבצדקותו קינא קנאת ה' צבאות, והמגפה נעצרה.

ומכאן אפשר להתחזק בכח התפילה, כי אע"פ שהיה נראה בעיניהם שכלו כל הקיצין, כי לא ידעו מה לעשות, ואף לפי ההלכה לא היה דין ברור לזה, שהרי מה שקנאין פוגעין בו הוא הלכה ואין מורין כן, ואעפ"כ לא עשו חשבונות, אלא שפכו לבם בדמעות לפני השי"ת שיושיע אותם, ואכן הצילם ה' על ידי פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן¹¹.

ובענינים אלו צריך להשיג שלא תהא חכמתו מרובה ממעשיו, אלא לקיים הדברים למעשה, שבכל צעד ושעל וכ"ש כאשר אינו מצליח להסתדר ימים עיניו השמימה ויבקש עזרה מהקב"ה, כי לא סגי במוה שיודע שיש כח התפילה, רק צריך גם לנצלה ולהתפלל אל ה' כראוי בכל עת מצוא, וכמו שנאמר (תהלים קיט, לח) "הקם לעבדך אמרתך - אשר ליראתך", שמפרשים אמרות טהורות ודברי התעוררות בפסוקים ובכתובים, אך צריך שלא יהיו דיבורים בעלמא וישאר רק בזה, אלא להמשיך "אשר ליראתך", שיגרמו לו פירושים אלו ליר"ש ועבודת השי"ת¹².

עלה אל הר העברים וגו' (פז, יב)

הסתכלות על ארה"ק

כאן אמר הקב"ה למשה שיעלה אל ההר וימות שם, ולפי זה העלייה שנאמר שוב בתורה בפרשת וזאת הברכה, אלא שבמשנה תורה חזרה הכתוב על מה שכבר נאמר כאן.

אך קצת קשה, שהרי נאמר בפרשת דברים שחזר על כל משנה תורה בא' שבט, נמצא שהנאמר כאן היה אחרי מה שנאמר שם, וצריך לומר שהיה לפני כן, ואין מוקדם ומאוחר בתורה, אמנם עוד צריך להבין, מדוע אחרי פרשה ד' דין הפסיק הכתוב עם פרשת נסכים, ואח"כ דיני נדרים בפרשת מטות, והגעלת כלים במלחמת מדין, מדוע לא נאמר פרשה זו בסוף.

ולפיכך מחדש ה'אבודרהם' בכמה מקומות (ראה בפרשת בראשית ונח) שהקב"ה אמר למשה רבינו זמן רב לפני פטירתו שיעלה אל ההר לראות ולהסתכל על ארץ ישראל, כי הוא אינו עתיד להיכנס לאר"י, לכן יעלה כמה פעמים וינצל את ההזדמנות להסתכל על ארץ ישראל, וזה מה שנאמר כאן, שהקב"ה אמר לו כמה חודשים לפני שנפטר שיעלה להר העברים ויביט על ארץ ישראל¹³.

פניני עבודה

מספרים על הגאון רבי משולם איגרא זצ"ל, שפעם אחת הגיעו לפניו שני בעלי דין עם שאלה מסובכת מאד, ולא ידע מה לפסוק, לכן ביקש מהם שיחזור אליהם למחר, אולם הם לא יכלו להתעכב שם ולכן המשיכו בדרכם לחזור למקומם, וכאשר הגיעו אל ביתם שטחו את שאלתם בפני המרא דאתרא, שהיה תלמיד חכם נכבד אך לא מגדולי הדור, קיבל הרב את פניהם ואחרי ששטחו לפניהם את דבריו צוה עליהם שימתינו עליו כמה דקות, ונכנס לחדר השני, ואחר זמן קצר יצא והעלה בפניהם פסק הלכה ברורה. לימים חזרו הבעלי דין אל עירו של הגר"מ איגרא, ונכנסו אליו והזכירו לו שהם היו אצלו לפני זמן מה, מיד הוציא הגר"מ תשובה ארוכה שהכין להם בשעתו, ויהי כאשר עיינו בפסק הלכה התפאלו והשתוממו, כי רב העיר שלהם פסק להם בדיוק אותו פסק, ככתבו וכלשנו, ויהי כשמוע כן הגר"מ התפעל מאד, כי היתה זאת שאלה קשה ומסובכת, וכששמעו שיש רב בעיר אחרת שהצליח בכמה דקות להוציא פסק כזה א"כ בודאי גאון אדיר הוא, ומיד יצא עמם לדרך, כי אמר, שברצונו להכיר את רבם [כי לו ארך הדבר שעות רבות, והלא ידוע שהיה לו מוח עצום וחרף, והיה גאון אדיר ובקי בכל חדרי התורה. כשהגיע לפרק 'האיש מקדש' לקח אותו עשיר אחד לחתן, אך בתו לא יכלה לסבול הנהגותיו הקדושות ורצתה להתגרש, ואכן נפתרה החבילה ונשא אשה אחרת. לימים רעשה העולם בשאלה עם אשה עגונה אם היא מותרת להינשא, והרבה מגדולי וגאוני הדור שלחו את תשובותיהם להגאון המופלא רבי ישעיה פיק זצ"ל כדי שהוא יכריע בנושא קשה זה, והנה השליח שהביא את תכריך המכתבים להגר"י פיק היה חותנו לשעבר של הגר"מ איגרא, וכאשר העביר לידי את המכתבים ועיין בהם התפעל מאד מתשובתו של הגר"מ איגרא, ושאלו מי הוא חכם זה, נענה הלה שהוא אברך אחד הדר במקום פלוני, תמה הגר"י פיק "אברך אחד? והלא הוא גדול יותר מכל הגדולים ששלחו תשובותיהם", ויהי כשמוע כן האיש התעלף תיכף על אתר, שהרי היה בידו מרגלית יקרה כזו ואבדה ממנו, משהצליחו לעוררו מעלפוננו שאלו הגר"י פיק מדוע התעלף, וכאשר שמע את תשובתו אמר לו "אם כן אתה יכול להתעלף שנית", ויהי כאשר הגיע אליו התחיל רבי משולם לדבר עם הרב בלימוד, ומה מאד נדהם שאינו גדול כל כך בתורה, ולכן שאלו איך יתכן שהוציא פסק הלכה כזו בתוך כמה דקות, נענה הרב והשיבו, שכאשר באו הבעלי דינים בפניו ושאלו את שאלתם לא מצא ידיו ורגליו בהלכה זו, לכן עבר לחדר האחר ושפך שם שיח ותחינה בפני ה' שיכניס בפיו מענה לשון, ויפסוק לפניהם דבר ה' זו הלכה, כי אם לא כן עלול לצאת מזה חילול ה', שהמרא דאתרא אינו יוצא כיצד לפסוק בין שניהם, ואכן היה לו סייעתא דשמיא ופסק להם פסק אמת לאמיתו, כאשר שמע רבי משולם איגרא את דבריו נענה ואמר בביטול "אה, עם תפילה ודאי שאפשר להשיג הכל, חשבתי שזכיתם לכך על ידי גיעת התורה, אם כן אין לי מה לחפש כאן, ואני חוזר לביתי...".

הגאון בעל האור שמח' מדווינסק זצ"ל כשהיה מתקשה בסוגיא, היה קם ממקומו ומתפלל שיתן לו השי"ת אהבת תורה, מששאלו אותו מה ענין אהבת תורה להכא, יותר היה נראה שיתפלל על הבנת התורה, אך הוא השיב, כי מי שאוהב דבר מה יודע מה כואב לו, ולדוגמא, אין כמו אמא שיודע להרגיע את בנה התינוק, והיינו טעמא, כי מרוב אהבתה אליו יודעת מה חסר לו, והכי נמי כשיש לאדם אהבת תורה אמיתית מתישבים לו כל קושיותיו ושאלותיו, מ'זעט די גלאנץ פאר דער אויגן.

טז. כאשר היה סערה בארץ ישראל על חטיפת ילדי טהרן על ידי הציונים רח"ל, סבר הגאון בעל החזון איש' זצ"ל, שבמקום לעשות פעולות והשתדלויות שונות בענין זה אין עצה כי אם להתפלל אל ה', ואף התבטא אז ואמר "אני יודע שלא יבינו אותי, ויתכן שיהיה לאנשים טענות עלי, כי זה נגד ההרגשים, אך מי שלומד תורה מתוך יסורים יש לו הרגשה מיוחדת להכריע בדברים מיוחדים - גם כאשר אי אפשר להבין".

יז. לפני כמה שנים הייתי בלונדון יצ"ו, ושמעתי מאיש מהימן שהיה מקורב להחסידי רבי מנחם מנדל פוטרפס זצ"ל מגדולי משפיעי חסידי ליובאוויטש, פעם אחת אמר לו, שהמגידיים קשה להם מאד להתעורר כשהם שומעים דברי התעוררות ופירוש טוב בפסוקים, מפני שמיד כאשר שומעים רעיון חזק חושבים לעצמם כיצד יוכלו להגיד כן לאחרים, ונמצא שוכחים מעצמם ואינם מכניסים את הדברים בלבם, כשמוע כן החסיד שתק כמה רגעים ואז הפטיר "די זאגסט זייער ריכטיג" [אתה אומר דיבורים נכונים ואמיתיים מאד].

יח. והיתה לו עבודה גדולה בהסתכלותו על ארץ ישראל, כמו שכתב מהרש"א דמה שאוירא דארץ ישראל מחכים היא מחמת שהיה משה רבינו מסתכל על ארה"ק, כי על ידי ההסתכלות הכניס חכמה באויר הארץ [ואילו היה נכנס לא היה ביהמ"ק חרב, כמבואר בסוטה ט, אלא שלא זכינו לכך].

לזכות הבחור **רום בן תמר נועה** אשר נחטף ונמצא בידי גויים ארורים ימ"ש מיום שמחת תורה תשפ"ד שיצא בקרוב מאפילה לאורה בתוך שאר שבויי וחולי ישראל

